

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2018: 44; 12–21 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2018.44.9327>

УДК 007:304:070

ВІЙСЬКОВА ПРЕСА ЗУНР (ДО 100-РІЧЧЯ ЗУНР)

Степан Кость

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна,
e-mail: skost_@ukr.net*

У статті розглянуто виникнення і розвиток військової преси ЗУНР, з'ясовано основні теми, які вона порушувала, її роль у розбудові ЗУНР як держави і Української Галицької Армії. Йдеться, зокрема, про такі видання як «Вістник Державного секретаріату військових справ», «Стрілець», «Стрілецький шлях», «Полева газета», «Республіканський самохотник», «Козацький голос». У статті звернуто увагу і на те, що у військовій пресі брали участь відомі діячі і публіцисти – Д. Вітовський, Р. Заклинський, С. Зиблікевич, І. Кривецький, Д. Кренжаловський, О. Назарук, В. Пачовський. Автор доводить, що військова преса ЗУНР була не лише важливим сегментом преси ЗУНР, але й рупором української державницької соборницької ідеї, їй належить вагоме місце в історії української преси.

Ключові слова: Західноукраїнська Народна Республіка, українська військова преса, ідея української державності.

Вступ. М. Лозинський писав: «Заснувши вночі 31 жовтня 1918 р. під австрійською державною владою, виконуваною поляками, населене Львова прокинулося 1 листопада 1918 під владою Української Національної Ради. Як символ сеї влади маяв на вежі ратуші український синьо-жовтий прапор. Такі самі прапори маяли на важніших державних будинках. По місті ходили українські військові патрулі» [5, с. 41]. Те саме сталося і на периферії. На стінах будинків появилася того ж дня відозва Української Національної Ради, в якій йшлося, що волею українського народу на українських землях колишньої австро-угорської монархії утворилася Українська Держава. Тут же повідомлялося, що найвищою державною владою Української Держави є Українська Національна Рада. Того самого дня Українська Національна Рада звернулася до народу новоствореної держави. У цьому зверненні читаємо:

«Український народе!

Голосимо тобі вість про твоє визволене з віковичної неволі. Від нині Ти господар своєї землі, вільний горожанин Української Держави.

Дня 19. Жовтня твоєю волею утворилася на українських землях бувшої австро-угорської монархії Українська Держава і її найвища власть Українська Національна Рада.

...Український Народе!

Доля Української Держави в твоїх руках. Ти станеш як непобідний мур при Українській Національній Раді і відопреш усі ворожі замаху на Українську Державу» [5, с. 42].

Так починалася історія ЗУНР. Тут варто зауважити, що дату утворення держави Українська Національна Рада зв'язує не із 1 листопада, не із захопленням фактичної влади, а з утворенням Української Національної Ради.

Постановка проблеми. Бої за Львів почалися вже 2 листопада. Аж 9 листопада 1918 р. було створено уряд – Тимчасовий Державний Секретаріат, бо до того часу і законодавчі, і виконавчі функції належали Українській Національній Раді. Секретаріат військових справ очолив Д. Вітовський.

Державний Секретаріат розробив проект тимчасового основного закону про державну самостійність українських земель колишньої Австро-угорської монархії. У статті першій цього закону і було визначено назву нової держави – Західно-Українська Народна Республіка.

«Провідники листопадового зриву не передбачували поважного спротиву поляків, вони й не думали, що дійде до українсько-польської війни. Тимто до організації збройних сил прийшло доволі пізно. Він почав шойно тоді, коли у Львові розгорілися бої» [1, с. 484].

Як створювалася армія ЗУНР? Її основою були ті українські частини, що захопили Львів, і січові стрільці, які прибули 3 січня. До цих загонів приєдналася ще частина студентської і робітничої молоді. На час, коли армія ЗУНР залишала Львів, вона нарахувала чотири тисячі вояків. Цього було дуже мало, щоб утримати Львів, а й організувати відразу велику і боєздатну військову силу теж було дуже важко. Ті українці, що поверталися з австрійського війська, поспішали до рідних домівок, бракувало старшин, провінція не поспішала послати до Львова підкріплення. Лише після того, як Державний Секретаріат залишив Львів і виїхав до Тернополя, почалася більш-менш планова робота над створенням регулярної армії. Цим і зайнявся Секретаріат військових справ. Зрештою, Д. Вітовський почав організовувати військову силу ще у Львові. Щоправда, бракувало цій роботі і рішучості, і розмаху, й оперативності. М. Лозинський, який про події того часу писав буквально по гарячих слідах, справедливо вважав: «Рішучість, з якою занято Львів, не була на жаль прикметою дальшої діяльності національно-демократичних кругів. Виріши в легальній політичній боротьбі з поляками, вони не освідомили собі, що тепер місце політичної боротьби займає війна, – війна на життє або смерть» [5, с. 55–56].

Проте збройну силу ЗУНР – Українську Галицьку Армію все ж було створено. Роль її переоцінити важко. Вона не лише відновила державницькі традиції, а зі зброєю в руках втілювала ідею української державності не лише в Галичині, а й у Великій Україні. Десятки тисяч стрілецьких могил розкидані на українських полях. Є вони і під Москвою, де розстрілювали українських старшин, і на дні Білого моря, де їх топили разом із баржами.

Про історію виникнення УГА, її організацію, структуру, трагічний шлях написано чимало [2]. Про військову пресу ЗУНР, про її ідеологічно-пропагандистську діяльність окремих досліджень до відновлення української державності у 1991 р. було мало, хоча і тоді вже розуміли, яке значення має пропаганда. Б. Гнатевич і О. Думин в «Історії українського війська», оцінюючи те, як було в УГА поставлено розвідку і

пропаганду, писали: «З нею (з розвідкою. – Авт.) лучиться нерозривно контррозвідка, себто охорона війська і населення власного краю, і пропаганда, що знову має на меті словами і друком поборювати ворожу пропаганду і протиставити їй власну».

Пропаганду в Галицькій Армії і також серед населення ведено головню при допомозі часописів; пропаганда при допомозі книжок, афішів і устна пропаганда були поставлені дуже слабо. В армії працювали пропагандні старшини (в бригадах і корпусах), стрільці і підстаршини в менших об'єднаннях. Справа пропаганди, хоч має вона переважне значення для нації, що воює, була і серед населення, і серед війська організована зовсім незадовільно. Тимто не могла вона успішно поборювати ворожої пропаганди і формувати настроїв армії та населення в державницькому й воєнному дусі» [1, с. 530]. Варто наголосити на відвертій думці учасників воєнних подій того часу.

Зазначимо, що військову пресу ЗУНР вивчають сучасні дослідники – І. Крупський («Національно-патріотична журналістика України другої половини ХІХ – першої чверті ХХ ст.», 1995), С. Горевалов («Військова журналістика України: історія і сучасність», 1998), С. Кость («Нариси з історії української військової преси», 1998, «Історія української військової преси», 2016 і «Журналістика і війна», 2016).

Мета статті полягає в тому, щоб з'ясувати місце військової преси ЗУНР у визвольних змаганнях і основну тематику цих видань.

Виклад матеріалу. Отже, в УГА були такі видання: «Вістник Державного секретаріату військових справ», «Стрільць», «Стрільцький шлях», «Полева газета», «Козацький голос».

Перше число «Стрільця» вийшло 1 січня 1919 р. у Тернополі, де вже перебував уряд ЗУНР. Цю газету з власної ініціативи і за допомогою секретаря військових справ Д. Вітовського почав видавати відомий поет В. Пачовський. Як він сам не без гордоців писав, що це була перша газета від того часу, як українські війська і уряд залишили Львів. «Я підняв прапор нашої думки чистими руками і ніс його високо понад головами. Воля народу, дух українського війська – було для мене найвищий закон!» (ч. 13 за 1919 р.). Отже, своєрідно визначено програму видання. Так чи інакше, але газета відображала головні проблеми того часу. Перестала вона виходити десь приблизно у середині листопада. Спочатку газета виходила як часопис українського війська, потім – як орган Начальної команди Галицької Армії й уряду ЗУНР, а в останніх числах читаємо, що це знову часопис для українського війська.

Січневі числа «Стрільця» позначені впливом однієї теми, однієї важливої історичної проблеми. Йдеться про злуку обох українських держав – ЗУНР і УНР. Уже в Ч. 1 є стаття В.П. (В. Пачовського, звичайно) під назвою «Що мусить стати ся!». Автор писав про необхідність проголосити явно, відверто і врочисто злуку всіх українських земель: «Ідеал, про який мріяли батьки й діти наші від кількохсот літ, мусить сповнитися. Тепер або ніколи!». Не в усьому, правда, автор має рацію, оскільки він вважає, що західноукраїнські землі повинні відійти до України, навіть якщо туди повернеться Росія. «України вона не задавить, як будемо всі разом,» – писав поет. Історія показала, як глибоко помилявся В. Пачовський. Більшовицька Росія започаткувала такий антиукраїнський геноцид, який був на порядок вищий від того, що був у царській Росії, яка в ХІХ–ХХ ст. намагалася не стільки знищити фізично, скільки асимілювати українців. Більшовицька ж Росія поєднувала обидва методи: асиміляцію і фізичне знищення, а приєднані значно пізніше до Радянського Союзу захід-

ноукраїнські землі саме тому й зіграли свою історичну роль галицького П'ємонту в українському відродженні кінця 80-х – початку 90-х років.

У другому числі «Стрілець» видрукував звіт із засідання Української Національної Ради, на якому було прийнято рішення про злуку з УНР. Цю тему «Стрілець» розвиває в наступних числах: тексти телеграм, якими обмінялися з приводу рішення про злуку Д. Вітовський і С. Петлюра, повідомлення про від'їзд делегації ЗУНР до Києва, статті В. Пачовського «З'єдинена Україна на міжнародному суді» та «Історичне право злуки українських земель», звіт про святкування злуки в Києві.

Зрозуміло, що найгострішою проблемою для ЗУНР (а після проголошення злуки – Західна Область Української Народної Республіки) була війна з Польщею. Було більш, ніж очевидно, що ЗУНР не вистоїть проти Польщі, і уряд УНР прийшов на допомогу. Директорія відправила деякі військові загони, артилерійську бригаду і два гарматні полки Січових стрільців з окремого корпусу полковника Є. Коновальця. Крім того, Директорія допомогла озброєнням і боєприпасами [4, с. 146]. Проте сили були занадто нерівні. Лише високий бойовий дух допомагав вистояти й переходити у наступ.

«Стрілець» намагався цей дух підтримати і зміцнити. У статті «Жовніри!» Д. Вітовський писав: «Що буде з нами – рішиться кров'ю і залізом. Кров'ю і залізом мусите рішити, що буде з нами – мусите рішити Ви, Жовніри без страху, без надуми і без вагання!» (ч. 2 за 1919 р.). Безкомпромісну позицію займав В. Пачовський. Ця позиція висловлена у статтях «Битися чи мириться?!» (ч. 5), «Вороги наші» (ч. 6), «В справі переговорів» (ч. 7), «В ім'я грядучих!» (ч. 9).

Спочатку воєнні події розвивалися на користь українців. По суті, вся Східна Галичина була в їхніх руках, за винятком лінії Перемишль–Львів, а й Львів був в облозі. Особливо успішною для української армії була середина лютого. УГА була вже близька до того, щоб перервати залізничний зв'язок між Львовом і Перемишлем, а тоді доля Львова була б вирішена. Саме в цей момент прибула комісія Антанти під головуванням генерала Бартельмі. Згодом виявилось, що найпершим її завданням було врятувати Львів для поляків. Український уряд погодився на перемир'я, яке тривало від 25 лютого до 1 березня, але переговори нічого не дали. Зазначимо, що 2 березня бої відновилися знову, хоча вдалий момент було упущено.

Газета з гіркотою писала, що Антанта виконувала посередницьку місію на користь поляків. По суті, Антанта поставила українській стороні ультиматум. Зазначимо, що С. Петлюра теж був за те, щоб уряд С. Петрушевича погодився на пропозиції комісії генерала Бартельмі, хоча вони (демаркаційна «лінія Бартельмі») були досить принизливими. Отже, С. Петлюра намагався отримати підтримку в Антанти в боротьбі з більшовиками. В. Пачовський писав про нещирість політиків Антанти. Ось чому він слушно вважав: «Всі українські громадяне усіх партій мусять раз на все затямити собі, що будувати не можна на чужій помочі, а на власній силі, на організації власних мас тяжкою працею з дня на день на кождім місці, при кождій нагоді, не папером і словами, а ділом щоденного труду!» (ч. 9 за 1919 р.).

Неодноразово В. Пачовський та й інші автори повторювали, що український народ ніхто не переможе. УГА справді була найкращою армією на сході Європи з огляду на моральний і бойовий дух, хоча і найгірше оснащеною. Чортківська офензива – це блискавча операція, незабутня сторінка в історії УГА – армія, деморалізована невдачами, без достатньої кількості боєприпасів, без єдності в керівництві зрива-

ється до наступу і громить ситі, свіжі, озброєні до зубів війська генерала Галлера. Вистрілявши всі набої, УГА змушена була відступити. Попереду був похід на Київ.

Газета не лише відображала хід воєнних дій. Вона багато писала про те, що фронтові треба допомагати. У ч. 9 газета надрукувала звернення генерала Омеляновича-Павленка із закликом до громадян вступати в «Комітет допомоги хорим і пораненим в національній боротьбі». Про ситуацію на фронтах, про оперативні зміни газета в кожному числі повідомляла у рубриках: «З Начальної команди Українського Війська», «Оперативний звіт Штабу Генерального Отамана».

Відчутним і яскравим було антипольське спрямування як газети, так і особистих публікацій В. Пачовського. Газета викривала імперіалістичну політику Польщі, підступність польських військових, загравання з більшовиками, знущання як над полоненими українськими вояками, так і над українським населенням. Саме через свої гострі антипольські публікації через кілька років, коли В. Пачовський вже був на Закарпатті, він боявся повертатися у Східну Галичину та й польська влада не хотіла йому видати паспорт.

Не оминала газета увагою й інші складні проблеми. Зокрема, вона відгукнулася на всеслов'янський з'їзд у Празі. Як тепер, так і тоді, до всього «всеслов'янського» ставилися іронічно. В. Пачовський писав, що коли найважливішою справою для слов'ян є стримування німецької експансії на схід, то це можна здійснити лише тоді, коли буде позитивно вирішено українську проблему. Він відверто заявляв, що «найбільшими ворогами України ще й досі є поляки і москалі» (ч. 4 за 1919 р.). Водночас він зауважував, що українці завжди прихильно ставилися до всеслов'янського руху як до руху поневолених народів.

Не уникав «Стрілець» і гострих внутрішніх проблем, які стосувалися організації державного життя, військового будівництва тощо. Зокрема, у газеті йшлося про діяльність Селянсько-робітничого союзу. Щоб зрозуміти, що то був за «союз», досить звернутися до М. Лозинського, який зазначав: «Коли всі інші українські партійні організації мали за собою довголітні традиції, «Селянсько-Робітничий Союз» був дитиною нових відносин. Склад його був дуже різномірний, а об'єднувало сі різномірні елементи тільки невдоволення з Української Національної Ради, з Державного Секретаріату, з партій, з усього, що діялося на Західній Області Української Народньої Республіки» [5, с. 96]. Він же називав тактику цієї організації більшовицькою [5, с. 97].

Чи взяти земельне питання. Як про найпекучішу проблему писав В. Пачовський про земельну реформу, називав її головним каменем державної будови у статті «Земельне питання» (ч. 12 за 1919 р.). Газета повідомляла своїх читачів про перебіг дискусії, про вирішення земельного питання.

Про те, що командування високо оцінювало роль преси і «Стрільця», зокрема, свідчить наказ генерала М. Омеляновича-Павленка від 10 квітня 1919 р., у якому вказується, що команданти військових частин повинні подбати, щоби «Стрілець» доходив до козаків (ч. 15 за 1919 р.).

Газета мала систему рубрик, яка давала змогу досить повно відображати події. Це такі рубрики, як: «З Начальної команди Українського Війська», «Оперативний звіт Головного Штабу Головного Отамана», «Заграницна політика», «Зі світа», «Вісти зі Львова», «Послідні вісти», «Вісти з Буковини», «З Угорської України», «Мирова конференція», «Діяльність Державного Секретаріату», «З життя України».

Виступали на сторінках газети В. Пачовський, Д. Вітовський, О. Назарук, Д. Кренжаловський, Р. Заклинський, Є. Зиблікевич, І. Косинин, І. Кревецький. Знаходила газета можливість друкувати і вірі (В. Пачовський, О. Олесь, В. Вишиваний – австрійський архикнязь Вільгельм Габсбург, що був полковником УСС і працював у Міністерстві військових справ). В останній період «Стрільця» його редагував О. Назарук, хоча точну дату визначити важко. В усякому разі вже на початку жовтня у газеті появилася його спільна із І. Кревецьким стаття «Як писати мемуари» (ч. 76 за 1919 р.), публікація, що й сьогодні не втратила свого значення.

Газета виходила неперіодично, не все збереглося. Проте вона переживала разом з армією й успіхи, і невдачі, і трагедії. В одному з останніх чисел було надруковано редакційну статтю «Вчинок генерала Тарнавського» (ч. 93 за 1919 р.). Факт відомий з історії УГА. Генерал М. Тарнавський 6 листопада 1919 р. підписав мирний договір з Денікіним, зважаючи на ситуацію, що склалася – армія не була готова до зими, без боєприпасів, велика кількість стрільців лежала хвора на тиф.

Тоді наддніпрянські газети почали звинувачувати галичан у зраді, були навіть заклики до погрому галичан, як це зробила газета «Україна», орган Штабу Головного Отамана. У редакційній статті «Такого ще не було! Чи знає Пан Головний Отман, що писав його орган?» «Стрілець» відповів спокійно, врівноважено, захищаючи честь УГА (ч. 93 за 1919 р.).

«Стрілець» видавав і серію «Українські мемуари». Це такі видання як: «Україна в міжнародній політиці», «Галичина на мировій конференції» М. Лозинського, «Українські дипломатичні ноти в справі Галичини», «Українська мемуаристика. Її сучасний стан і значіння» Ів. Кревецького, «Як писати мемуари. Пояснення і практичні вказівки» Ів. Кревецького й О. Назарука, «На Волині. Перші хвилі української державности» Л. Мишуги, «Мармарош-Сигітська Кампанія. Як Галичина займала Угорську Україну» Ст. Жибачинського, «Львів в українських руках 1–21 листопада 1918 р.» Дм. Кренжаловського та ін. Перелік неповний, а й він свідчить про те, які важливі проблеми порушували автори мемуарів.

Умови воєнного часу не були сприятливими для нормального функціонування періодики, що більше військової. Зокрема, появилася усього кілька чисел «Стрілецького шляху». Цю газету видавав просвітній гурток III Корпусу. Виходила вона у Вінниці. Перше число вийшло у світ наприкінці жовтня. Визначити редактора важко, бо редагувала газету колегія, але ним міг бути Мих. Партицький. Йому належить стаття «Перша річниця народного відродження» (ч. 2 за 1919 р.). II Корпус теж видавав «Полеву газету», якої теж появилася всього кілька чисел. Саме тому командування УГА вирішило об'єднати видання («Стрілецький шлях» і «Полеву газету») з «Козацьким голосом» [3, с. 120]. Проте й це видання довго не протрималося.

Зазначимо про «Вістник Державного секретаріату військових справ», який почав виходити 1 грудня 1918 р. у Тернополі. Видавцем, відповідно, був Державний секретаріат військових справ ЗУНР.

Видавець у першому числі повідомив, якого характеру буде це видання: «Вістник Державного секретаріату військових справ» подаватиме розпоряди, рішення, почування, накази, вказівки Державного секретаріату військових справ і його відділів... Додаток «Стежа» міститиме в міру потреби особисті вістки, а також статі з воєнного знання, огляд військової роботи у нас і в других державах, нариси про розвій і улад

фізичної сили народів. Український нарід творить своє власне військо, яке має забезпечити політичну незалежність. Українське військо має розбити ватаги захланних негідників і захистити постійно українську землю, українську волю і українську мову проти чужої нахабности». У цьому ж числі за підписом Президента державних секретарів К. Левицького і Державного секретаря військових справ полковника Дм. Вітовського було видруковано текст «Присяги українських військ». Ось цей текст: «Присягаємо торжественно Всемогучому Богу повинуватися вірно і слухняно Західно-Українській Народній республіці, її Верховній Владі, її Правительству, її Армії, а також всім її отаманам та всьому її Начальству, їх поважати і захищати, їх прикази і припоручення у всякій службі виконувати, проти всякого ворога, хто-небудь ним бувби і де тільки воля її Верховної Влади вимагатиме, на водах, на сушах, у воздуху, в день і в ночі, у боях, наступах, сутичках і всякого рода підприємнях, словом на кожному місці, в кождо пору, в кождім случаю хоробро і мужно бороти ся, наших військ, прапорів і оружя в ніякому случаю не покидати, з ворогом ніколи в найменші порозуміння не входить, зовсігди так вестися, як сього воєнні закони вимагають та як чесним воїнам лицює і в сей спосіб в чести жити і умирати. – Так нам, Боже, допоможи – Амінь».

Присягу було затверджено постановою Української Національної Ради 13 листопада 1918 р.

«Вістник» друкував накази, розпорядження, інструкції, заборони Державного секретаріату військових справ. Виходив він неперіодично. Зокрема, 1 число вийшло 1 грудня, 2–14 грудня, а 3–16 грудня. Усі 13 чисел видання дають прекрасний джерельний матеріал для вивчення організації УГА загалом та окремих аспектів її функціонування. Такий неординарний приклад. У наказі М. Іжака, преподобника Державного секретаріату військових справ, йдеться про організацію духівництва Українського війська, вінчання жовнівців (ч. 6 «Вістника Державного секретаріату військових справ за 1918 р.). На підставі наказів і розпоряджень у багатьох випадках можна уточнити й біографічні дані багатьох відомих учасників національно-визвольних змагань. Зокрема, указом від 1 грудня 1918 р. командиром летунського відділу і референтом летунства при Державному секретаріаті військових справ було призначено поручника УСС Петра Франка (ч. 2 «Вістника Державного секретаріату військових справ за 1918 р.).

Загалом ознайомлення з документами, виданими секретаріатом військових справ, дає підстави зрозуміти, чому УГА було найбільш організованою і дисциплінованою військовою формацією серед тих, що боролися за волю і незалежність України.

Останнє, 13 число «Вістника», вийшло наприкінці травня 1919 р.

Цікава деталь: на першій сторінці першого числа є примітка бібліотекаря, очевидно, зроблена олівцем: «Mehrgrosste Rarität!!!...».

Зокрема, 31 грудня 1918 р. у Станіславі вийшло перше число «Республіканського самохотника». Редакція, як можна зрозуміти, хотіла продовжувати традиції того «Самохотника», стрілецького видання. Вона писала, що нове видання – це «внук ще того, цісарського «Самохотника». Саме й мету перед собою «Республіканський самохотник» ставив таку ж, як і його попередник, але цього не сталося. Після чотирьох чисел видання перестало виходити.

Важко встановити, коли почав виходити «Козацький голос», «часопис для війська». Збереглися розрізнені числа, починаючи з Ч. 24, яке датоване 11 липням

1919 р. Таким чином, це було до переходу через Збруч. Виходила газета на двох сторінках. Головним редактором був М. Старосольський. Структура номера не була складною, зокрема передова стаття, стаття на іншу важливу тему, операційний звіт Штабу Головного Отамана, ситуаційний звіт I чи II Галицького корпусів, телеграми, рубрика «Зі світа».

Галицьким українцям після переходу через Збруч було дуже важливо, як їх приймуть у «тій» Україні, тим більше що ворожа пропаганда працювала. Вороги поширювали різні провокаційні чутки про ЗУНР, про галицьких українців. Саме тому газета неодноразово зверталася до цієї проблеми. У Ч. 26 надруковано передовицю «Чому ми тут прийшли?» Автор її пише, що всі ми діти однієї матері – України, пов'язані ». .численними узлами крові, узлами етнографічними, язовими, а в кінці і політичним актом правним злуки Західної області зі Соборною Україною...». У цьому ж числі під назвою «Осторога: Козаки і стрільці!» газета нагадує стрільцям УГА про заборону реквізувати, а що більше забирати якесь майно у селян. Це можуть робити лише корпусні команди у порозумінні з місцевим населенням. До речі, за грабежі було передбачено смертну кару. Вважаємо, що і без цього нагадування УГА була найбільш дисциплінованою армією. Між нею і місцевим населенням не було тих конфліктів, які часто виникали у той час там, де зупинялися військові частини і потрібні були харчі для людей і корм для худоби. У статті «Чи нас знають?» (ч. 32 за 1918 р.) газета пише, що найкращим запереченням пліток є те, як себе поводить УГА у наддніпрянській Україні. Проте де перебувала УГА, там не було грабунків. У ч. 36 газета знову закликає «Бережім чести наших військ» (ч. 36 за 1919 р.)

Газета стежила за розвитком подій і писала про політику Польщі, про стосунки з Денікіним – адже була можливість боротися спільно проти більшовиків, якби не шовіністська «єдиноділимська» політика Денікіна, яка й погубила «білий» російський рух. У ч. 45 (від 10 жовтня 1919 р.) «Козацький Голос», який вже редагував не М. Старосольський, а Пресове бюро I Галицького Корпусу, надруковано цікаву і важливу передову статтю «Нова тактика». У ній влучно зауважено, що сучасна війна набрала партизанського характеру (а саме мислення категоріями позиційної війни заважало УГА). Хто володіє залізничним вузлом – той володіє регіоном. Перевагу має той, хто вміє маневрувати і швидко пересуватися. У статті було звернуто увагу на зростання значення кінноти, на феномен армії Махна, на його талановиту військову тактичну знахідку – «тачанку». Крім цих змін у военній тактиці, газета звернула увагу ще на один чинник війни: «Крім зміни воєнної тактики прийшов ще до величезного значіння майже зовсім новий фактор. Фактором сим єсть пропаганда, головно пропаганда серед ворожих військ. Се можна сказати, новий рід оружжя і то небезпечніший від всіх броневиків, панцирних авт, танків і т. п.».

У ч. 49 і ч. 50, останньому, що збереглося (це вже було 25 жовтня 1919 р.) газета друкує статтю «Большевицька небезпека а Україна». Суть статті: доля Європи залежить від долі України. Цю істину українські політики повторювали неодноразово, але європейські політики її так і не зрозуміли ні тоді, ні в майбутньому.

Висновки. Підсумовуючи, потрібно зазначити, що військова преса ЗУНР була рупором української державницької соборницької ідеї, вона взяла участь у розбудові ЗУНР і створенні боєздатної армії, порушувала актуальні проблеми. У її діяльності взяли участь відомі діячі і публіцисти, що забезпечило високий професійний рівень видань. Військова преса ЗУНР – це вагома сторінка в історії української преси, зо-

крема і військової. Дослідження її діяльності має актуальне значення і не позбавлене сучасного змісту.

REFERENCES

1. Історія українського війська: від княжих часів до 20-х років ХХ ст. / Упоряд. Б.З. Якимович. – Львів, 1995. – 702 с.
2. Історія українського війська: від княжих часів до 20-х років ХХ ст. / Упоряд. Б.З. Якимович. – Львів, 1995. – 702 с.; Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. – Львів, 1995. – 305 с.; Якимович Б. Збройні сили України: Нарис історії. – Львів, 1996. – 355 с.; Пінак Є., Чмир М. Військо Української революції 1917-1921. – Харків, 2017. – 432 с.; Шанковський Л. Українська Галицька Армія: Воєнно-історична студія. – Вінніпег, 1974. – 396 с.; Шанковський Л. Українська Армія в боротьбі за державність. – Мюнхен: Вид-во «Дніпрова хвиля», 1958. – 319 с.; Омелянович-Павленко М. Українсько-польська війна. 1918-1919. – Прага: Накладом Меркур-фільму, 1929. – 72 с.; Крезуб А. [О. Думин]. Нарис історії українсько-польської війни 1918-1919. – Львів, 1933. – 179 с.; Назарук О. Рік на Великій Україні: конспект споминів з української революції. – Видання «Українського прапора», 1920. – 344 с.
3. Крупський І. Національно-патріотична журналістика України другої половини ХІХ – першої чверті ХХ ст. – Львів, 1995. – 184 с.
4. Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. – Львів, 1995. – 305 с.
5. Лозинський М. Галичина в рр. 1918–1920. – Відень, 1922. – 228 с.

MILITARY PRESS OF THE ZURN (WEST UKRAINIAN PEOPLE'S REPUBLIC)

Stepan Kost'

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str., 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: skost_@ukr.net*

The article deals with the emergence and development of the military press of the ZUNR (Western-Ukrainian People's Republic), the main subjects that it brings up, its role in the development of the ZUNR as a state and the Ukrainian Galician Army are clarified. These are, in particular, publications such as «The Bulletin of the State Secretariat of Military Affairs», «Strilets / Rifleman», «Striletskyi Shliakh / Rifleman's Way», «Poleva Hazeta / Field Newspaper», «Respublikanskyi Samokhotnyk / Republican Samokhotnyk», «Kozatskyi Holos / Kozak's Voice». The article also draws attention to the fact that the well-known figures and journalists participated in the military press – D. Vitovskyi, R. Zaklynskyi, Ye. Zyblykevych, I. Krevetskyi, D. Krenzhalovskyi, O. Nazaruk, V. Pachovskyi. The author argues that the military press of the ZUNR was not only an important segment of the ZUNR press, but also a mouthpiece of the Ukrainian integral state idea; it occupies a prominent place in the history of the Ukrainian press.

The main topics of the military press of the Western-Ukrainian People's Republic in the context of the state-building and the liberation struggle of 1918–1920 are analyzed. It is found out that the idea of Ukrainian statehood, the idea of struggle for Ukrainian statehood, the idea of unity were the main topics which have been raised by this press. The article reveals that the military press of Western-Ukrainian People's Republic paid attention to social problems, including land reform, as well as to the international context of the Ukrainian issue.

Key words: West Ukrainian People's Republic, Ukrainian military press, idea of Ukrainian statehood.